

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уређивачки одбор:

др Радосав Бошковић, др Ирена Грицакај, др Рудолф Коларич, Блаже Конески,
др Берислав Николић, др Миливој Пагловић, др Асим Пецо, др Миџар Пешикан,
др Михаило Стевановић

Главни уредник

М. СТЕВАНОВИЋ

књ. XXIX — св. 1—2

БЕОГРАД

1972

АКЦЕНАТСКИ СИСТЕМИ У ШТОКАВСКИМ ГОВОРИМА СР СРБИЈЕ

Благодарећи досадашњим проучавањима у могућности смо да дамо систематски преглед акцената у штокавским говорима СР Србије. Као што је познато, у СР Србији су ови штокавски говори: 1) источнохерцеговачки (један његов део); 2) шумадијско-војвођански; 3) зетско-јужносанџачки (у табелама под новопазарски); 4) косовско-ресавски; 5) призренско-тимочки. Додуше, нису сви ови говори проучени у подједнакој мери. Сем тога, икавски говори у северној Бачкој и делови славонских говора у западној Бачкој нису у толикој мери познати да би могли ући у ове схеме. Али ипак има довољно података који допуштају да се начини један овакав преглед. Он ће омогућити да даља испитивања буду систематичнија. Применићу Белићеву и Стевановићеву интерпретацију и систематизацију Вуковог и Даничићевог акцента. У интересу прегледности нећу обележавати оне фонетске варијанте појединих гласова које нису релевантне за акценат. Служио сам се овом литературом:

I. Синтетички радови: 1) Белић А., *Акцентнајске студије*, књ. I, Посебна издања СКА XLII, Бгд. 1914, стр. I—VIII + 1—210; 2) Белић А., *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 2: *Речи с конјугацијом*², Бгд. 1962, стр. I—II + 1—214; 3) Белић А., *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 1: *Речи са деκлинацијом*², Бгд. 1962, стр. I—II + 1—274; 4) Белић А., *Основи историје српскохрватског језика*, I, *Фонетика*, Бгд. 1960, стр. 1—172; 5) Белић А., *О српским или хрватским дијалектима*, Глас LXXVIII 60—164; 6) Белић А., *Савремени српскохрватски језик*, I део: *Гласови и акценати*, Бгд. 1948, стр. 1—168; 7) Белић А., *Штокавски дијалекти*, Народна енциклопедија Ст. Станојевића IV, s. v.; 8) Даничић Ђуро, *Српски акценати*, Пос. изд. СКА LVIII, Бгд. 1925, стр. I—XIV + 1—320; 9) Ivić P., *Die serbokroatischen Dialekte, ihre Struktur und Entwicklung I*, Mouton and Co, 'S-Gravenhage 1958; 10) Ивић Павле, *Дијалек-*

џологија српскохрватског језика (*Увод и шћокавско наречје*), Нови Сад 1956/57, стр. 1—220 + Дијалектолошка карта шћокавског наречја; 11) Караџић Вук Стеф., *Српски рјечник*³; 12) Магетић Т., *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*², Згб. 1931; 13) Николић Берислав М., *Основи млађе новошћокавске акценћуације*, Библиотека Јужнословенског филолога, Нова серија, књ. 1 (Бгд. 1970), стр. 1—122; 14) Николић Берислав М., *Ујићник за испићивање акценћа у шћокавским говорима*, ЈФ XXVII, св. 1-2 (Бгд. 1966—1967), стр. 307—336; 15) Ресо Асим, *Онови акценологије српскохрватског језика*, изд. Научна књига (Београд, 1971), стр. 1—180; 16) Роровић И., *Zur heutigen serbokroatischen Vokalquantität*, Wiener slavistisches Jahrbuch IV 97—129; 17) Стевановић М., *Савремени српскохрватски језик*, књ. I, Бгд. 1964, стр. I—X + 1—696; 18) Стевановић М., *Štokavski dijalekat*, Enciklopedija Jugoslavije IV (s. v. *jezik srpskohrvatski*);

II. Радови о источнохерцеговачком дијалекту: 1) Барјакта-ревић Др Данило, *Акценатн новозазарско-сјеничких говора*, Зборник Филозофског факултета у Приштини, књ. I (Приштина 1963), стр. 1—148; 2) Николић Берислав М., *Тришћки говор*, СДЗб XVII, стр. 367—473;

III. Радови о шумадијско-војвођанском дијалекту: 1) Московљевић Милош С., *Акценатски систем џоцерског говора*, Библиотека ЈФ, књ. 1 (Београд, 1928), стр. I—VIII+1—112; 2) Николић Берислав М., *Акценатски однос шумадијско-војвођанског дијалекта према косовско-ресавском*, ПКЈИФ, књ. XXXVI, св. 3-4, стр. 257—274; 3) Николић Берислав М., *Акценатски речник шабачког говора*, Зб МСФЛ IV—V, стр. 225—234; 4) Николић Берислав М., *Колубарски говор*, СДЗб XVIII, стр. 1—71; 5) Николић Берислав М., *Мачвански говор*, СДЗб XVI, стр. 179—314 + карта; 6) Николић Берислав М., *Сремски говор*, СДЗб XIV, стр. 201—412 + карта; 7) Поповић Иван, *Говор Госћођинаца у светлосћи бачких говора као целине*, Пос. изд. САНУ, књ. CDXXV, Одељење литературе и језика, књ. 21 (Београд, 1968), стр. I—VIII+1—248; 8) Стевовић Игрутин, *Шумадијски говор у Груги с особитим осврћом на акценће*, СДЗб XVIII, стр. 401—635;

IV. Радови о зетско-јужносанџачком дијалекту: 1) Барјакта-ревић Др Данило, *Акценатн новозазарско-сјеничких говора*, Зборник Филозофског факултета у Приштини, књ. I (Приштина, 1963), стр. 1—148;

V. Радови о косовско-ресавском дијалекту: 1) Г р к о в и ћ М и л и ц а , *Акцентни именица у говору села Чумића*, Прилози проучавању језика, књ. 3 (Нови Сад, 1967), стр. 111—140; 2) Г р к о в и ћ М и л и ц а , *Акцентни њридева у чумићком говору*, Прилози проучавању језика, књ. 4 (Нови Сад, 1968), стр. 161—167; 3) Г р к о в и ћ М и л и ц а , *Неке особине говора села Лукова*, Прилози проучавању језика, књ. 4 (Нови Сад, 1968), стр. 121—131; 4) Е л е з о в и ћ Г л . , *Речник косовско-меџохиског дијалекта*, СДЗБ IV и VI; 5) И в и ћ П а в л е , *О говорима Баната*, ЈФ XVIII, стр. 141—156; 6) И в к о в и ћ М и л о ш , [*Народне њриповейке из Ресаве*, у књизи] *Српске народне њриповейке* (уредио Веселин Чајкановић), СЕЗБ XLI, passim; 7) Ј о в и ћ Д у ш а н , *Трстенички говор*, СДЗБ XVII, стр. I—XVI+1—240; 8) П е ц о А с и м — М и л а н о в и ћ Б р а н и с л а в , *Ресавски говор*, СДЗБ XVII, стр. 241—366; 9) П е ц о Д р А с и м и М и л а н о в и ћ Б р а н и с л а в , *Особине левачког говора*, *Анали Филолошког факултета*, св. 2, стр. 187—203; 10) С т е в а н о в и ћ М . , *Извештај о дијалекатском истраживању Меџохије*, ГЗСВС VI, стр. 56—69; 11) S t o j a n o v i ć L j u b o m i r , *Dialektologische Miscellen aus der Gegend von Vrnjci im Kruševacer Kreise*, AfsI Ph XXV 212—218;

VI. Радови о призренско-тимочком дијалекту: 1) Б е л и ћ А . , *Дијалекти источне и јужне Србије*, СДЗБ I (Бгд. 1905), стр. I—CXII+1—715; 2) Б е л и ћ А . , *О дијалекатском материјалу О. Броха*, СДЗБ II, стр. 1—104; 3) П а в л о в и ћ Д р М и л и в о ј , *Говор Јањева*, изд. Матица српска (Нови Сад, 1970), стр. I—IV+1—210; 4) П а в л о в и ћ М и л и в о ј , *Говор Срепечке жупе*, СДЗБ VIII, стр. I—IV+1—354; 5) С т е в а н о в и ћ М . , *Баковачки говор*, СДЗБ XI, стр. 1—152.

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
			<p><i>йейсиа, руке, Јорди</i> = = <i>йрѣсѣм, изериймо</i>;</p> <p>II. Кановачки: источна Шумадија, вршачки крај, нека белоцркванска села (<i>сѣйра, јѣзик</i>).</p> <p>III. Постоје, дакле, ови акценти: дуги силазни ([˘]); кратки силазни ([˘]); дуги узлазни (˘) (овај по- следњи карактеристика је северних и централних го- вора и везан је већином за пенулитику). Сем тога за трстеници је још карактеристично: а) као позициона варијанта ак- цента (˘), акц. (˘) сличан метатонијском акуту; б) <i>зѣмља</i> = <i>зѣмља, шѣма</i> = = <i>шѣма</i> (акц. ˘ је фонет- ска варијанта акцента ˘); в) експираторни акц. (спо- радично), под утицајем призрен.-тимоч. дијал.</p>	

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-гимочки дијалекат
II. КВАНТИТЕТ				
<p>1) а) сјенички: <i>сја̀рци</i>, <i>зѐље</i> = <i>зѐље</i>, <i>сунце</i>; б) тршићки: <i>Ту̀рци</i>, <i>здравље</i>, <i>сунце</i>;</p> <p>2) а) сјенички: <i>снѝље</i> = <i>снѝље</i>; б) тршићки: <i>гѝбжѝе</i>,</p> <p>3) не скраћује се дуго вокално <i>p</i>;</p> <p>4) а) у сјеничком нема позиционог скраћивања дужина после акцента; б) у тршићком у некојим позицијама скраћују се дужине после акц.</p> <p>Схема је ова: <i>ѝмѝ</i> — <i>ѝз-</i> <i>мисли</i> = <i>ѝзмисли</i> — <i>ју̀нак</i> — <i>ѝмѝм</i> — <i>ѝногра̀д</i> — <i>ѝзмисли́м</i> — <i>догла̀вник</i> — <i>брѝслосли́ца</i> = <i>брѝслосли́ца</i> — <i>ѝрѝде</i> — <i>ѝѝшѝају</i> = <i>ѝѝс-</i></p>	<p>1) <i>Ту̀рци</i>, <i>здравље</i>, <i>сунце</i>. У борачком је и: <i>Бѝрча</i> (ген. јдн. од <i>Бѝрчач</i>);</p> <p>2) <i>гѝбжѝе</i>, <i>снѝље</i>;</p> <p>3) не скраћује се дуго вокално <i>p</i>;</p> <p>4) у некојим позицијама скраћују се дужине после акц. Скраћивање није у појединачној мери захва- тило све говоре. Најра- дицаљнији су у скраћи- вању бачки и банатски говори. У западном Срему дужине се боље чувају него у источном, а у Мачви и Колубари боље него у западном Срему</p>	<p>1) <i>сја̀рци</i>, <i>зѐље</i> = <i>зѐље</i>, <i>сунце</i>;</p> <p>2) <i>снѝље</i> = <i>снѝље</i>;</p> <p>3) не скраћује се дуго вокално <i>p</i>;</p> <p>4) нема позиционог скраћивања дужина после акц.; добро се чувају и дужине које се налазе непосредно испред силазних акц.</p>	<p>1) <i>Поморѝље</i>, <i>гѝрѝље</i>, <i>сунце</i>;</p> <p>2) <i>гѝрѝђе</i> (и сл.), <i>снѝље</i>, али је у трстеничком: <i>гѝрѝље</i> = <i>гѝрѝље</i>;</p> <p>3) не скраћује се дуго вокално <i>p</i>;</p> <p>4) скраћене су све дужине после акцента, док се оне непосредно испред силазних акцента чувају (једино је Велић у левачком забележио <i>снѝѝ</i>);</p>	<p>Скраћени су сви дуги слогови. Додуше, Велић обавештава да овај дијалекат има нове дужине настале контракцијом (<i>сѝѝи</i> : <i>сѝѝје се</i>), али истиче да се често скраћују и оне: <i>не сѝѝ</i>.</p>

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
<p>5) а) сјенџки: <i>шрѣсем</i>; б) тришћки: <i>шрѣсѣмо</i>; 6) а) сјенџки <i>бѣм</i>; б) тришћки: <i>брѣје се</i>; 7) а) сјенџки: <i>вѣлѣма</i> — <i>гѣзѣв, љѣн, кѣнѣс(ѣ)</i> <i>дѣлѣш, — крѣнѣш, глѣ-</i> <i>дѣш, сѣшримѣш</i>; б) тришћки: као код Вука;</p>	<p><i>Слѣичевѣни</i> — <i>вѣнѣ</i> = = <i>шрѣ</i> — <i>дѣнѣ</i> — <i>бѣ-</i> <i>нѣк</i> — <i>жѣнѣм</i> = <i>сѣјѣм</i> — <i>Вѣдовѣн</i> — <i>дѣујѣм</i> — <i>дрѣја</i> — <i>чѣрлѣкѣлѣ</i> (<i>кѣсе-</i> <i>лѣмо</i>) — <i>кућѣ</i> (<i>кѣлѣ</i>) — <i>шрѣзник</i> (<i>шрѣвѣнѣк</i>) — — <i>сѣрѣмѣи</i> — <i>вѣрѣймѣо</i> (<i>Глушѣнѣца</i>); 5) <i>шрѣсѣм</i>; 6) <i>шѣјѣм</i> (поцерски)</p>	<p>5) <i>шрѣсѣм</i>; 6) <i>бѣм</i> 7) <i>-ѣма, -ѣв, -ѣн, -ѣш,</i> <i>-ѣш, -чѣш(и), -ѣш(и),</i> <i>-шѣ(и);</i></p>	<p>5) <i>зѣбѣм, шрѣсѣмо</i> (трс- тенички); 6) <i>шѣвѣм</i> (трстенички) 7) в. т. II 4);</p>	
	<p>7) а) војвођански го- вори: <i>-ѣма (-ама), -ѣв,</i> <i>-ѣш, -чѣш, -ѣш, -шѣ;</i> б) маѣвански, поцерски и тамнавски: као код Вука; в) колубарски: а) Бранковина: <i>-ѣма</i> = = <i>-ама, -ѣв, -ѣш, -чѣш,</i> <i>-ѣш, -шѣ.</i> б) Дивци: <i>-ѣма</i> = <i>-ама,</i> <i>-ѣв</i> = <i>-ѣв, -ѣш</i> = <i>-ѣш,</i> <i>-чѣш, -ѣш, -шѣ;</i> γ) Петница: <i>-ѣма</i> = <i>-ама, -ѣв</i> = <i>-ѣв, -ѣш</i> =</p>			

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-гимочки дијалекат
б) тришћки: <i>Брѣвѣчи, дѣвѣ (ном. јдн.), ѿднѣ (ном. јдн.), дѣију, мѣтерѣ, мѣтерѣм, рѣдѣсѣи, мѣнѣ, дѣлѣ (адв.), данѣс, вѣдиѣ, рѣкли су;</i>	<i>ѿднѣ, рѣдѣсѣи (дѣжност), Мѣчѣици, мѣтерѣ, нѣи (нѣи), дѣију (Колубѣра и: дѣију), мѣнѣ (ген.-ак. сѣдѣрици, данѣс, дѣлѣ, днѣ (3. л. мн. през.), ожеднѣ, рѣкли су;</i>		<i>рѣдѣсѣи, нѣи, гѣсѣи = гѣсѣију, мѣнѣ, здравѣј = главѣј (али: сѣдѣра), данѣс = дѣнас, задѣби;</i>	

III. ПРОКЛИЗА

1) с именица се на проклитику акц. доследно преноси (и у виду " и у виду '), мада се у тришћком срећу и примери: у <i>магачицу</i> и сл.;	1) преносење акц. с именица на проклитику (и у виду " и у виду ') жива је појава, али се јављају и примери с пренесеним акц.: <i>на росу = на кѣсу, љаза зид = у град, љ бачи = у икбли</i> и сл.;	1) постоји само преносење акц. с именица на проклитику у виду (");	1) постоји само преносење акц. с именица на проклитику у виду ("), али није доследно: <i>на воду = на ѿду, љ главу = у главу</i> и сл.;	1) постоји само преносење акц. с именица на проклитику типа: <i>на ѿду, на ѿланицу, љ руке (исп. испѣд главу), за враи, љ гѣи, љ ѿле, нѣс брѣ, на ѿамѣи</i> и сл.
2) са глагола се на негацију не акц. доследно преноси;	2) са глагола се на негацију не акц. доследно преноси;		2) у трстеничком су засведочена само ова преносења са глагола: <i>не знам</i> и сл., <i>не би;</i>	

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
3) а) сјенички: <i>мене</i> = <i>мене</i> (<i>код мене</i>); б) тришћки: <i>мене</i> — <i>код мене</i> = <i>код мене</i> — <i>мени</i> ; 4) тришћки <i>од овог</i> 5) <i>мој брајне</i> ; 6) тришћки <i>два мейра</i> ;	3) <i>мене</i> — <i>код мене</i> = <i>код мене</i> — <i>мени</i> — <i>о мене</i> ; 4) <i>деј</i> = <i>деј</i> — <i>од овог</i> = <i>на ову</i> ; 5) нема преношења типа: у <i>добрѣчас</i> ; 6) <i>сио екшара</i> (Срем, Мачва) — <i>сио екшара</i> (спорадично у Ваљевској Колубари);	3) <i>мене</i> ; 4) <i>оад</i> 5) <i>мој брајне</i> ;	3) трстенички: <i>између себе</i> = <i>између себе</i> ; 4) трстенички: <i>код ови-ме кући</i> ; 5) нема преношења типа: у <i>добрѣчас</i> ; 6) нема преношења типа: <i>сио екшара</i> ;	3) за <i>мене</i> ; 4) <i>на овија свеј</i> ;

IV. ИМЕНИЦЕ МУШКОГ РОДА СА СУГЛАСНИЦКОМ ОСНОВОМ

А) Именице с (ʃ) или (ʃ̣) на почетном слогу у зависним падежима у јдн.

1) Локатив јединице

а) сјенички: <i>касу</i> = <i>цвѣту</i> = <i>цвѣту</i> — <i>двору</i> — <i>двору</i> — <i>двору</i> — <i>двору</i> — <i>двору</i> ; б) тришћки: <i>граду</i> — <i>месѣцу</i> — <i>месѣцу</i> — <i>месѣцу</i> — <i>месѣцу</i> — <i>месѣцу</i> — <i>месѣцу</i> ;	а) у већини говора: <i>граду</i> — <i>смиѣсту</i> (<i>смиѣсту</i>) — <i>месѣцу</i> = <i>месѣцу</i> — <i>обичају</i> = <i>идложају</i> — <i>боју</i> = <i>на крају</i> — <i>камену</i> = <i>камену</i> — <i>рају</i> = <i>у рају</i> ;	а) трстенички: <i>граду</i> — <i>вазду</i> — <i>камену</i> . Локативни акц. пренет је и у остале зависне падеже у јдн.: <i>брка</i> — <i>вазду</i> ; б) чумићки: <i>гласу</i> = <i>гласу</i> — <i>камену</i> (<i>камену</i>)	аналитичка деklinација. У бројним конструкцијама јавља се акц. десетцима поред <i>дѣна</i> ;
---	---	---	--

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
<p>б) тршићки: <i>дана</i> — <i>несѣи</i> — <i>имлића</i> = <i>идића</i> — <i>ирџаићев</i> — <i>бркв</i> — <i>лакп</i> — <i>каменв</i> — <i>дѣлва</i>;</p>			<p><i>кѣва</i> = <i>сирџкова</i>; б) чумићки: <i>дана</i> — <i>дана</i> = <i>дани</i> = <i>дана</i> — <i>мужева</i> = <i>мужева</i> = <i>мужев</i> — <i>вкова</i> = <i>вкѣва</i> — <i>динара</i> = <i>динара</i> = <i>динара</i> — <i>случајева</i> = <i>случајева</i> = <i>случајева</i>;</p>	
4) Датив-инструментал-локатив множине				
<p>а) сјенички: <i>брица</i> — <i>бѣновица</i> = <i>класовица</i> — <i>дѣрџчица</i> — <i>гдариновица</i> — <i>бурсовица</i>; б) тршићки: <i>зуба</i> — <i>нокѣица</i> — <i>идлићка</i> — <i>гдубовица</i> — <i>голубовица</i> — <i>рожденица</i> — <i>дуварѣвица</i> — <i>каменѣвица</i> — <i>јѣсевича</i>;</p>	<p><i>зубица</i> — <i>даница</i> — <i>бриковица</i> (<i>бргѣговица</i>) — <i>гдубовица</i> — <i>идлићка</i> — <i>динара</i> = <i>идлићка</i> — <i>рица</i> = <i>динара</i> — <i>зубица</i> = <i>зубица</i> — <i>гдубовица</i> (<i>гдубовица</i>);</p>	<p>као у сјеничком, сем што није засведочен акц. <i>класовица</i> и што се, сагласно акцентуацијском типу, говори: <i>брица</i>;</p>	<p>а) трстички: <i>мрѣвица</i> — <i>даница</i> = <i>дановица</i> — <i>дѣновица</i> — <i>гдариновица</i> — <i>гдариновица</i> — <i>сирџковица</i>. б) чумићки: <i>даница</i> = <i>даница</i> = <i>даница</i> — <i>гдариновица</i> = <i>гдариновица</i> — <i>воићаница</i> = <i>воићаница</i>;</p>	<p>аналитичка деklinација;</p>
5) Множински облици Даничићевог типа <i>рѣк</i>				
<p>а) сјенички: <i>кљивови</i> — <i>кљивѣ</i> — <i>кљивовица</i>;</p>	<p><i>свѣтови</i> — <i>свѣтѣ</i> — <i>свѣтовица</i> — <i>свѣтѣ</i> — <i>свѣтѣ</i> — <i>свѣтѣ</i>;</p>	<p>као у сјеничком;</p>	<p>а) трстички: ген. <i>рѣкѣ</i> — <i>рѣкѣ</i> — дат. ин-стр. <i>рѣкѣма</i> = <i>рѣкѣма</i>;</p>	<p><i>зѣтови</i>;</p>

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
Б) Именице с (') или (') на различним слоговима у једини 1) Множински облици				
а) сјенички: <i>сѣла</i> ; — <i>сѣла</i> — <i>цѣдѣла</i> — <i>зачѣла</i> ; — <i>сѣлима</i> ; б) тришћки: <i>сѣла</i> — <i>рѣбра</i> ; — <i>сѣла</i> — <i>рѣбра</i> ; — <i>сѣлима</i> — <i>рѣбрима</i> ;	<i>сѣла</i> — <i>гудала</i> ; — <i>сѣла</i> — <i>гудала</i> ; — <i>сѣлима</i> — <i>гудалима</i> ;	као у сјеничком	а) трстенички: <i>сѣла</i> ; — <i>колѣна</i> — <i>корѣна</i> ; б) чумићки <i>сѣла</i> ; — <i>сѣла</i> — <i>ѣсама</i> = <i>ѣлима</i> — <i>ѣвсама</i> ; — <i>сѣлима</i> ;	<i>сѣла</i> ;
2) Плуралија тангум типа <i>врѣша</i>				
а) тришћки: <i>на врѣша</i> — <i>врѣшима</i> ;	а) војвођански говори: <i>за лѣћи</i> ;			
VI. ИМЕНИЦЕ СРЕДЊЕГ РОДА СА САМОГЛАСНИЧКОМ ОСНОВОМ				
А) Скраћивање вокала у слогу трећем од краја				
а) тришћки: <i>челѣде</i> — <i>чѣдѣиша</i> ;	<i>јѣиша</i> = <i>селѣици</i> ;	<i>дѣиша</i> = <i>јѣиша</i> ;	а) трстенички: α) <i>дѣише</i> — <i>дѣиѣиша</i> ; β) <i>јѣише</i> — <i>јѣиѣиша</i> ; γ) <i>кѣрче</i> — <i>кѣрчѣиша</i> ; δ) <i>кљѣсе</i> — <i>кљѣсѣиша</i> = <i>кљѣсеиша</i> — <i>кљѣсѣиша</i> ; б) чумићки: <i>јуне</i> — <i>јунѣиша</i> ;	в. II;

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-гимочки дијалекат
Б) Множински облици именица с проширењем -и-				
а) тршићки: <i>дугмејџа</i> — <i>дугмејџи</i> ; <i>дугмејџа</i> — <i>дугмејџима</i> ;	<i>увџа</i> — <i>зрнејџа</i> — <i>зрнејџи</i> ; <i>најџима</i> ;	<i>јењџа</i> — <i>јењџи</i> — <i>јењџима</i> (исп. и: <i>илемџа</i> — <i>илемџи</i> = <i>илемџима</i> = <i>илемџи</i>);	а) трстенички: <i>дрвџа</i> ; б) у чумићком је у зависним падежима у јдн. двојак акц.: <i>јдгвџа</i> = <i>јдгвџи</i> ;	<i>кубџа</i> ;
VII. ИМЕНИЦЕ ЖЕНСКОГ РОДА НА -а У НОМИНАТИВУ ЈЕДНИНЕ				
А) Датив јединице				
а) сјенички: <i>глава</i> = <i>глави</i> ; — <i>дџи</i> , <i>згмџи</i> ; б) тршићки: <i>глави</i> , <i>руци</i> ; <i>дџи</i> ;	а) у већини говора: <i>војсци</i> = <i>војсци</i> ; — <i>зџи</i> = <i>зџи</i> ; <i>зџи</i> , <i>дџи</i> ; б) грузански борачки: <i>руци</i> ;	као у сјеничком;	а) трстенички: <i>рукџе</i> (<i>рукџе</i>); — <i>вдџе</i> (<i>вдџе</i>); б) чумићки: <i>глави</i> ; — <i>вдџи</i> ;	аналитичка деklinација;
Б) Акузатив јединице				
а) сјенички: <i>главу</i> = <i>главу</i> ; — <i>вдџу</i> , <i>дџу</i> ; — <i>лејџу</i> ; б) тршићки: као код Вука и Данцића;	а) у већини говора: <i>руку</i> ; — <i>вдџу</i> ; — <i>брџу</i> — <i>на брџу</i> = <i>дубџу</i> ; — у <i>дубџу</i> ; б) грузански борачки: <i>руку</i> = <i>руку</i> ; — <i>вдџу</i> ; — <i>вруџу</i> (у <i>иланину</i>);	као у сјеничком;	<i>руку</i> = <i>руку</i> ; — <i>вдџу</i> ; — <i>лејџу</i> (у К-М: <i>дџу</i> <i>биџу</i> = <i>у дџу</i>); — <i>лејџу</i>);	<i>руку</i> ; — <i>зџу</i> ; — <i>ди биџу</i> = <i>у дџу</i>);

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
В) Номинатив-акузатив множине				
а) сјенички: <i>руке</i> ; — <i>снде</i> (само код ове именице); — <i>лејдње</i> ; б) тришћки: као код Вука и Даничића;	а) у већини говора: <i>граме</i> ; — <i>вде</i> ; — <i>на ледине</i> = <i>ледине</i> ; б) гужански борачки: <i>руке</i> = <i>руке</i> ; — <i>вде</i> ; — <i>всдне</i> ;	као у сјеничком	<i>руке</i> = <i>руке</i> ; — <i>вде</i> ; — <i>ледње</i> ;	<i>сйрине</i> ; — <i>зэне</i> , <i>ноге</i> , <i>сбсйре</i> ;
Г) Датив-инструментал-локатив множине				
а) тришћки: <i>грдама</i> , <i>децама</i> , <i>рукама</i> , <i>сайама</i> ;	<i>децама</i> = <i>бецама</i> , <i>рукама</i> ;	<i>главама</i> ;	а) трсгенички: <i>рукма</i> ; б) чумишћки: <i>гранма</i> = <i>гранма</i> , <i>рукма</i> ;	аналитичка деклинација;
Д) Генитив множине				
а) сјенички: <i>рукљ</i> ; — <i>иднзјљ</i> ; б) тришћки: <i>рукљ</i> , <i>нљгу</i> ; — <i>вфрнљца</i> ; — <i>ђевојљка</i> ;	<i>вфрнљца</i> ; — <i>ђевојљка</i> ; — <i>вездљца</i> ; — <i>долнљ</i> ; — а) бачки госпођиначки: <i>рукљ</i> (<i>рукљ</i>), <i>нљгу</i> ; б) сремски: <i>рукљ</i> = <i>рукљ</i> , <i>нљгу</i> (<i>нљгу</i>);	<i>рукљ</i> ; — <i>иднзјљ</i> ; — <i>деојљка</i> ; — <i>берачљнљ</i> ;	а) трсгенички: <i>рукљ</i> (и у К-М); — <i>бунљца</i> ; — <i>деојљка</i> ; — <i>вљзачљца</i> ; — <i>долнљ</i> = <i>дблина</i> ; б) чумишћки: <i>рукљ</i> = <i>рукљ</i> , <i>нљгу</i> = <i>нљгу</i> ; —	аналитичка деклинација;

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
	в) мачвански: <i>рѹкѹ, нѹ-гѹ;</i> г) колубарски: <i>рѹкѹ = рѹкѹ;</i>		<i>кѹрлица; — девојѹка = девојѹка = девојѹкѹ; — орачѹца; — иланина = иланинѹ;</i>	
VIII. ИМЕНИЦЕ ЖЕНСКОГ РОДА СА СУГЛАСНИЧКОМ ОСНОВОМ А) Локатив једине				
а) сјенички: <i>иѹкосѹи — нѹмилосѹи — севсѹи = ѹуди — илѹсни — гѹлѹни — рѹковѹди;</i> б) тришњки: <i>нѹѹи — мѹдосѹи — ѹеви — иѹмѹи;</i>	а) у већини говора: <i>нѹѹи — радѹсѹи (мѹдѹсѹи) — рѹчи (мѹсѹи) — иѹмѹи — зайѹвѹсѹи;</i> б) гужански борацки: <i>нѹѹи — мѹдосѹи (само у изр.: „као баба у болѹсѹи“) — на мѹсѹи = у белѹ мѹсѹи — на гѹлѹи (на иѹмѹи) — у зайѹвѹсѹи;</i>	као у сјеничком	<i>нѹѹи — мѹдѹсѹи — ѹеви — иѹмѹи = иѹмѹи;</i> а) у трстеничком акц. <i>мѹдѹсѹи</i> може доћи и у осталим зависним падежима с истим наставком; б) <i>чумићки: болѹсѹи = болѹсѹи</i> (ген. јдн. = лок. јдн.);	аналитичка деklinација;
Б) ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ				
а) сјенички: <i>нѹѹи — кѹѹи — илѹснѹи — иѹрѹдѹи</i> ; б) тришњки: <i>нѹѹи — вѹѹѹи — зайѹвѹсѹи;</i>	а) у већини говора: <i>нѹѹи (нѹѹи) — вѹсѹи — мѹсѹи — унѹчѹдѹи (ѹмѹдѹи);</i> б) гужански борацки: <i>нѹѹи — вѹсѹи = дѹжѹи — мѹсѹи = мѹсѹи — крѹѹшѹи = крѹѹшѹи;</i>	<i>нѹѹи — иѹжѹи — илѹснѹи — јѹнѹдѹи = кѹсѹѹѹи = голѹнѹи;</i>	а) трстенички: <i>нѹѹи — рѹѹи = рѹѹи; кокѹѹи;</i> б) <i>чумићки: нѹѹи = нѹѹѹи = нѹѹѹѹи — рѹѹи = рѹѹѹи — иѹкѹсѹи = иѹкѹсѹи;</i>	аналитичка деklinација;

Источнохерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
-------------------------------	----------------------------------	--------------------	-----------------------------	------------------------------

Б) Одређени вид

а) сјенички: <i>нвѝ</i> — <i>крѝ-иѝ</i> — <i>здрѝвѝ</i> — <i>младѝ</i> — <i>чѝстиѝ</i> — <i>врѝјѝниѝ</i> ; б) тришћки: <i>нвѝ</i> — <i>здрѝвѝ</i> — <i>благѝ</i> — <i>горѝкѝ</i> — <i>дрѝвениѝ</i> ;	<i>нвѝ</i> — <i>чѝстиѝ</i> — <i>младѝ</i> — <i>модри</i> — <i>горѝкѝ</i> — <i>дрѝвениѝ</i> ;	<i>нвѝ</i> — <i>крѝиѝ</i> — <i>здрѝвѝ</i> — <i>младѝ</i> — <i>чѝстиѝ</i> — <i>врѝјѝниѝ</i> ;	а) трстенички: <i>нвѝ</i> — <i>здрѝвог</i> — <i>стѝарога</i> — <i>бѝлога</i> ; б) чумићки: <i>новѝ</i> — <i>ѝунѝ</i> — <i>стѝари</i> — <i>младѝ</i> = <i>младѝ</i> — <i>маснѝ</i> — <i>ниски</i> — <i>гарѝва</i> — <i>бѝси</i> ;	<i>ѝрѝстиѝ</i> — <i>стѝѝрога</i> — <i>бѝлога</i> = <i>бѝлѝга</i> — <i>младѝга</i> = <i>риѝѝга</i> — <i>свѝѝѝга</i> — <i>зимѝѝга</i> = <i>гладѝниѝ</i> ;
---	--	--	---	---

В) Одређени вид придева на -ен-

а) сјенички: <i>зѝмљаниѝ</i> = <i>земљаниѝ</i> ;	<i>гвѝдѝнѝ</i> = <i>водѝнѝ</i> ;	<i>зѝмљаниѝ</i> = <i>земљаниѝ</i> ;	<i>земљаниѝ</i> ;
--	----------------------------------	-------------------------------------	-------------------

Г) Придеви типа *ѝсок*

а) сјенички: <i>ѝсок</i> , <i>дубок</i> , <i>ѝѝрок</i> ; б) тришћки: <i>ѝсок</i> — <i>ѝсоѝка</i> , <i>дубок</i> — <i>дубѝоѝки</i> , <i>ѝѝрок</i> — <i>ѝѝроѝки</i> ;	а) маѝвански: <i>ѝѝѝк</i> , <i>дубѝѝк</i> , <i>ѝѝроѝк</i> ; одр. <i>дѝбѝѝниѝ</i> ; б) грузжански борачки: <i>ѝѝсок</i> , <i>дубѝк</i> , <i>ѝѝѝрок</i> ;	као у сјеничком	<i>богѝѝѝ</i> , <i>ѝѝѝѝк</i> , <i>дубѝѝѝк</i> , <i>ѝѝроѝк</i> ; одр. <i>богѝѝѝѝѝ</i> = <i>дубѝѝѝѝѝкоѝга</i> ;	<i>ѝѝѝѝѝѝѝ</i> , <i>дѝбѝѝѝѝѝѝѝ</i> ;
--	--	-----------------	---	--------------------------------------

Источнотерцеговачки дијалекат	Шумадијско-војвођански дијалекат	Новопазарски говор	Косовско-ресавски дијалекат	Призренско-тимочки дијалекат
-------------------------------	----------------------------------	--------------------	-----------------------------	------------------------------

Д) Компаратив и суперлатив

а) сјенички: <i>марљивији</i> — <i>најбржи</i> ;	а) у већини говора: <i>сидрији</i> — <i>најмлађог</i> , <i>најбогајнијом</i> ; б) гужански борацки: <i>сидрији</i> — <i>најидији</i> = <i>најидија</i> = <i>најидија</i> = <i>најидија</i> ;	<i>здравији</i> — <i>најбржи</i> ;	а) тргенички: <i>сидра</i> — <i>најдебљи</i> = <i>највисокија</i> = <i>најидија</i> ; б) чумићки: <i>здравија</i> — <i>најбољи</i> = <i>најсрећни</i> = <i>најсрећнија</i> ; <i>најсрећни</i> = <i>најсрећнија</i> ;	<i>сидраји</i> — <i>најбољи</i> = <i>најзадњи</i> = <i>најдобр</i> ;
--	---	------------------------------------	--	--

Х. ЗАМЕНИЦЕ

А) Личне заменице

а) сјенички: ген.-ак. = дат.-лок.: <i>мене</i> = <i>мене</i> — <i>за ње</i> ; — <i>он</i> ; — <i>њих</i> ; б) тришћки: ген.-ак.: <i>мене</i> — <i>код мене</i> = <i>код мене</i> ; — дат.-лок.: <i>мени</i> — <i>о мени</i> ; — <i>са мени</i> — <i>о мени</i> ; — <i>са њебом</i> (Мачва и Колубара); — <i>он</i> ; — <i>њих</i> ;	ген.-ак.: <i>мене</i> — <i>код мене</i> — <i>код мене</i> (у западном Срему и зап. Мачви); ви среће се и однос: <i>мене</i> — <i>код мене</i>); — дат.-лок.: <i>мени</i> — <i>о мени</i> ; — <i>са мени</i> — <i>о мени</i> (Мачва и Колубара); — <i>он</i> ; — <i>њих</i>);	ген.-ак. = дат.-лок.: <i>мене</i> ; — <i>за њебом</i> ; — <i>њих</i> ;	ген.-ак. = дат.-лок.: <i>мене</i> — <i>између себе</i> = <i>између себе</i> ; — <i>монд</i> = <i>монд</i> ; — <i>он</i> ;	ген.-ак. = дат.-лок.: <i>мене</i> — <i>за мене</i> , <i>исход мене</i> — <i>мене ми казание</i> ;
--	--	--	---	---

Б) Придевске заменице

а) сјенички: <i>мога</i> — <i>моћу</i> ; — <i>њена</i> = <i>најзани</i> ;	<i>мог(а)</i> — <i>моћ(е)</i> ; — <i>њенг</i> = <i>њене</i> = <i>њезин</i> ;	<i>мога</i> — <i>моћу</i> ; — <i>њена</i> = <i>најзани</i> , <i>најзаниа</i> , <i>нај-</i>	<i>мога</i> ; — <i>најзан</i> , <i>најзнога</i> ; — <i>ово</i> ; — <i>овоје</i> ;
---	--	--	---

